ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГЫН ЧУУЛГАН-2018

Эдийн засгийн чиг хандлага, сорилтууд

2018 ОНЫ ЭДИЙН ЗАСАГ, САНХҮҮГИЙН САЛБАРЫН ТӨЛӨВ, СОРИЛТУУД

АГУУЛГА

1 Удиртгал

Эдийн засгийн чиг хандлага, сорилтууд

2 Эдийн засаг, санхүүгийн салбарын төлөв

Макро эдийн засгийн 2018 оны төлөв байдал

3 Бидний өмнө тулгарч буй үндсэн 3 сорилт

Улсын гадаад өрийн дарамт
Ядуурал, өрхийн өр зээлийн дарамт
Байгалийн баялагийг эдийн засгийн хөгжилд ашиглах

4 Дүгнэлт

Бодлогын үр дүн цаг хугацаа, хамрах хүрээнээс хамаардаг.

- Монголын эдийн засаг, санхүүгийн салбарын төлөв байдал, сорилтуудаа дүгнэн хэлэлцэж, цаашдын хамтын ажиллагаа, бодлого, зөвлөмжийг тодорхойлох явдал чухал юм.

- Шинэ оны босгон дээр эдийн засгийн нөхцөл байдал харьцангуй тааламжтай буюу хүндрэлээс хэдэн алхам холдоод байна.
  - 2017 онд эдийн засаг 5-6 хувьтай өсч, гадаад валютын нөөц 3 тэрбум ам.долларт хүрсэн, инфляци зорилтот 8 хувийн түвшинд хадгалагдсан.

- Гэхдээ бодлого боловсруулагчдын өмнө том сорилтууд шийдлээ хүлээсэн хэвээр байна.

- Энэхүү өгүүллээр 2018 оны эдийн засаг, санхүүгийн салбарын төлөв байдал, хүлээгдэж буй 3 том сорилтын талаар саналаа солилцож байна.

Зураг 1. Эдийн засгийн өсөлт

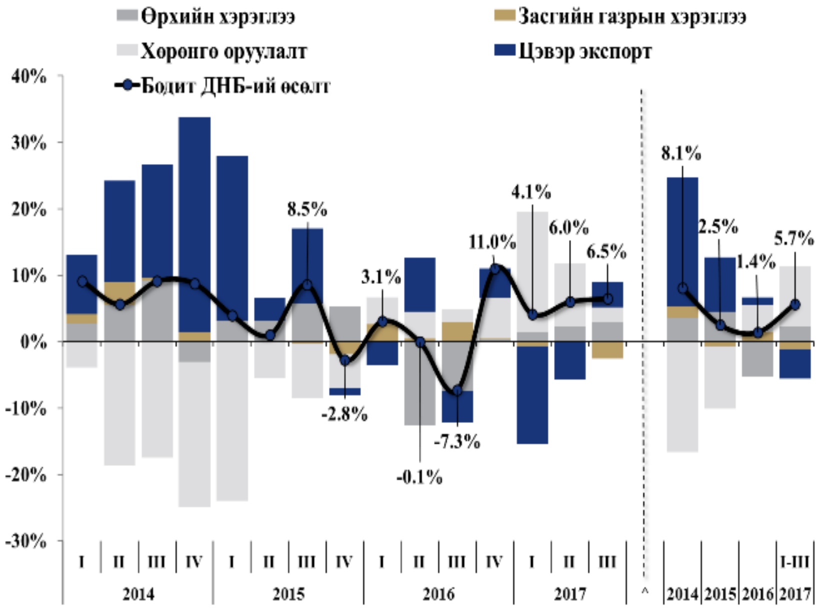

Эх сурвалж: ҮСХ

2017 оны эхний 3 улирлын байдлаар **ДНБ-ий өсөлт 5.7 хувь** байна.

- Нүүрсний үнийн сэргэлт,
- Эдийн засгийн төлөвийн талаарх эерэг хүлээлт, итгэл сэргэсэн.

Зураг 2. Үйлдвэрлэлийн зөрүү

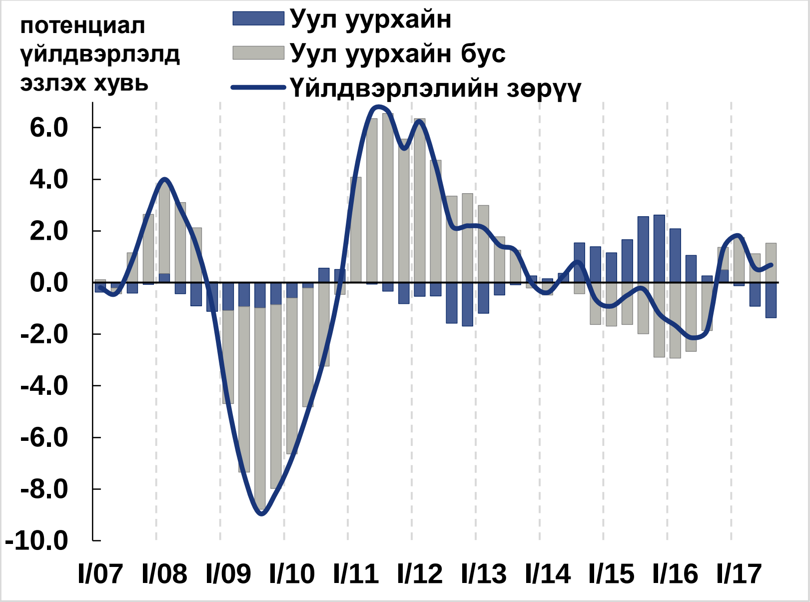

Эх сурвалж: Монголбанкны тооцоо

Эдийн засгийн идэвхжил нь **уул уурхайн бус салбарын** үйлдвэрлэлээр тодорхойлогдож байна.

Хүснэгт 1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн үзүүлэлтүүд

Он	2015	2016	2016 Q3	2017 Q2	2017 Q3
Ажиллагсад (мян. хүн)	1067.6	1132.8	1144.4	1237.7	1190.9
жилийн өсөлт	*2.6%*	*6.1%*	*2.2%*	*9.4%*	*4.1%*
Хөдөө аж ахуй	335	352	385	357	343
Аж үйлдвэр	207	209	200	251	237
Худалдаа	154	173	165	199	188
Үйлчилгээ	371	399	394	431	424
Ажилгүй иргэд (мян. хүн)	96.5	107.0	118.9	132	119
жилийн өсөлт	*10.9%*	*10.9%*	*57.0%*	*-0.1%*	*-0.1%*
Ажиллах хүчний оролцоо, %	60.5	60.4	61.6	61.6	61.1
жилийн өөрчлөлт	*0.2*	*-0.1*	*0.2*	*1.3*	*-0.5*
Ажилгүйдэл, %	8.3	8.6	9.4	9.6	9.1
жилийн өөрчлөлт	*0.6*	*0.3*	*3.1*	*-0.8*	*-0.3*

Эх сурвалж: Үндэсний Статистикийн Хороо

Эдийн засгийн сэргэсэн нь ажил эрхлэлт нэмэгдсэн хэдий ч **ажилгүйдэл өндөр түвшинд байсан хэвээр** байна.

Зураг 3. Иргэд, хувийн хэвшлийн зээлийн өсөлт

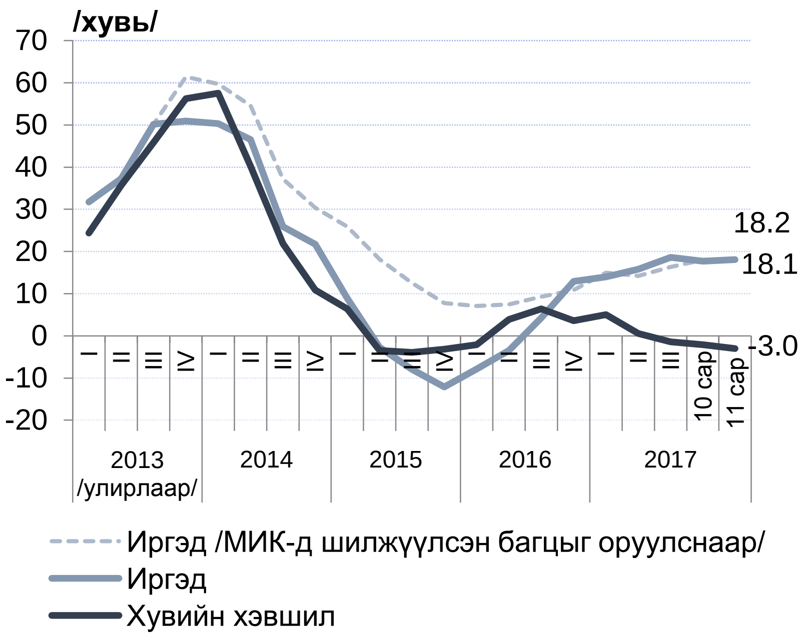

Эх сурвалж:Зээлийн тайлан, 2017 оны 11 дүгээр сар, Монголбанк

Зураг 4. Чанаргүй зээл, түүний өөрчлөлт

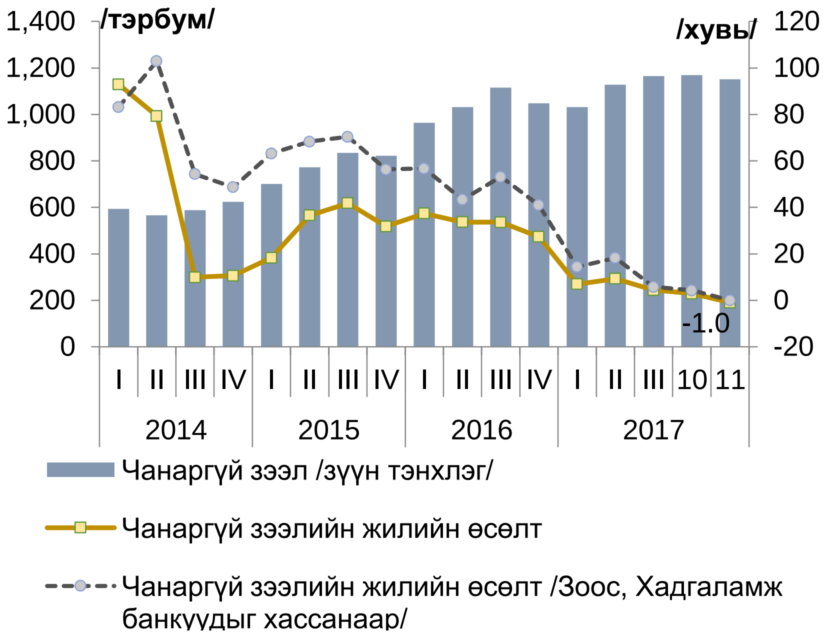

Зураг 5. Инфляци, түүний задаргаа

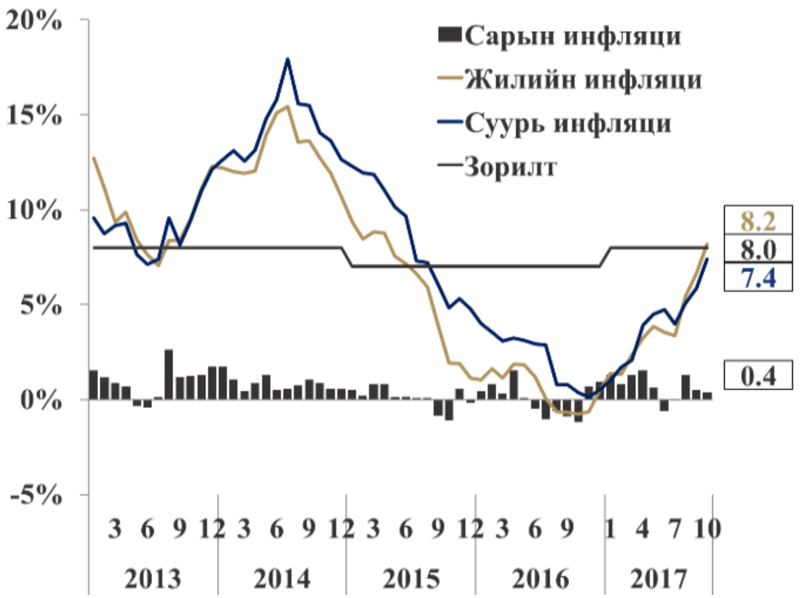

Эх сурвалж: Үндэсний Статистикийн Хороо

2017 онд иргэдийн зээл, тэр дундаа **цалин, тэтгэврийн зээл өсөлттэй гарсан** бол **аж ахуйн нэгжүүдийн зээлийн өсөлт сөрөг** байлаа.

Нийт чанаргүй зээлийн хэмжээ 2017 оны 2 дугаар хагаст **биет хэмжээгээр өсөөгүй** .

Үйлдвэрлэл, инфляцийн динамикаас харахад эдийн засаг уналтын мөчлөгөөс гарч сэргэлтийн төлөвт шилжээд байна.

Зураг 6. Төсвийн төлөв болон төсвийн импульс

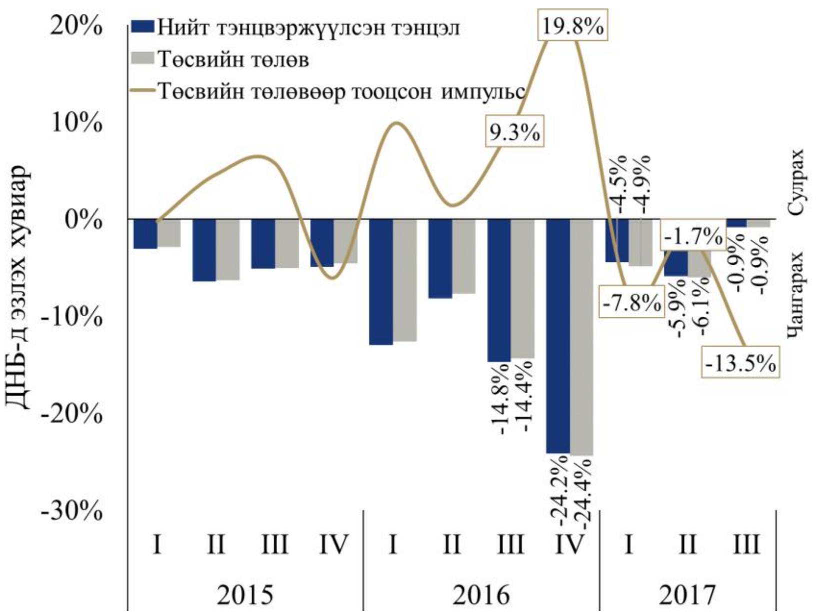

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 7. Мөнгөний бодлогын хүү

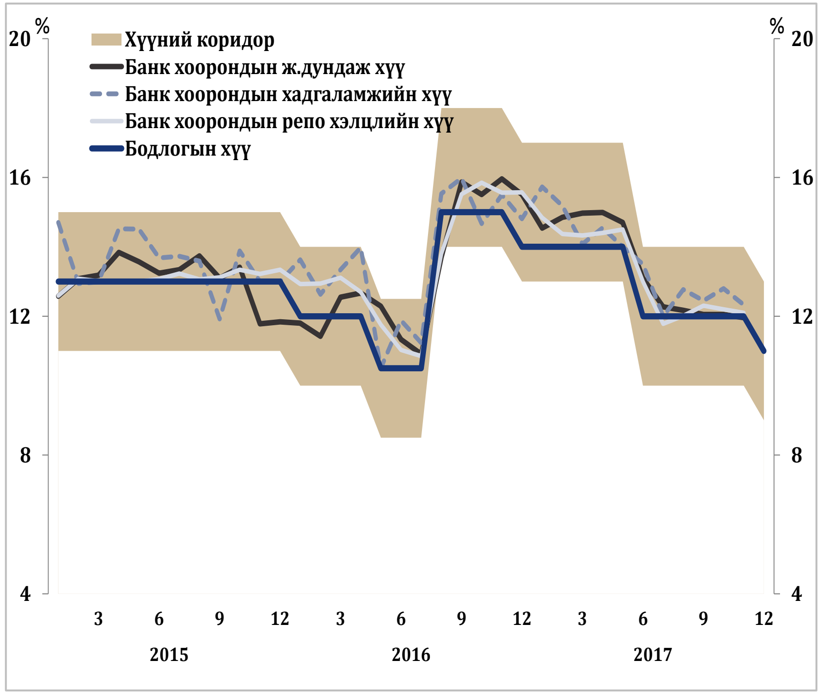

Зураг 8. Засгийн газрын үнэт цаас (ЗГҮЦ)-ны хүү

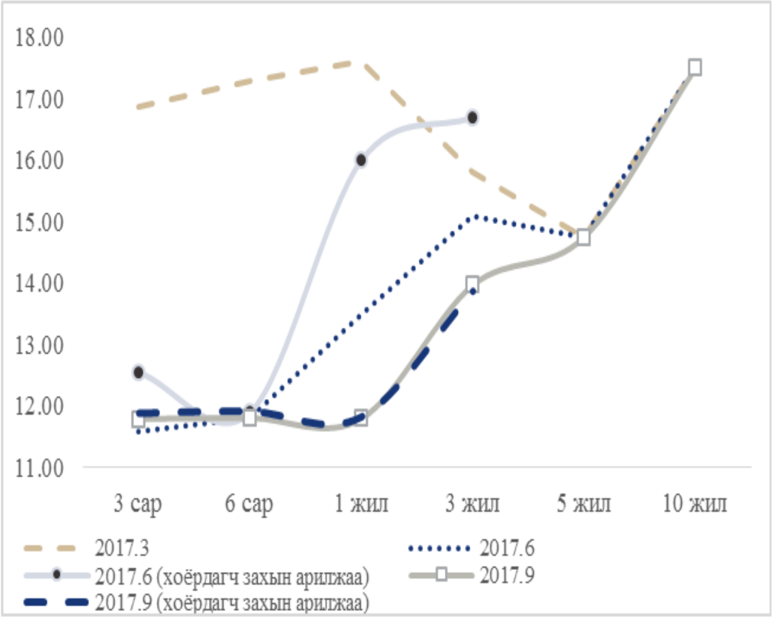

Эх сурвалж: Үндэсний Статистикийн Хороо

Төсөв алдагдалтай байгаа боловч, өмнөх оноос **чангарч байгаа нь** эдийн засгийн өсөлтийг сааруулах чиглэлд нөлөөлж байна.

Эдийн засгийн дотоод эрэлтийг дэмжих зорилгоор **мөнгөний бодлого** сүүлийн 1 жилийн хугацаанд **сулрав**.

Бодлогын хүүний бууралт нь **ЗГҮЦ-ны хүү буурахад** нөлөөлж байна.

Зураг 9. Гадаад эдийн засгийн төлөв

Төлбөрийн тэнцэл

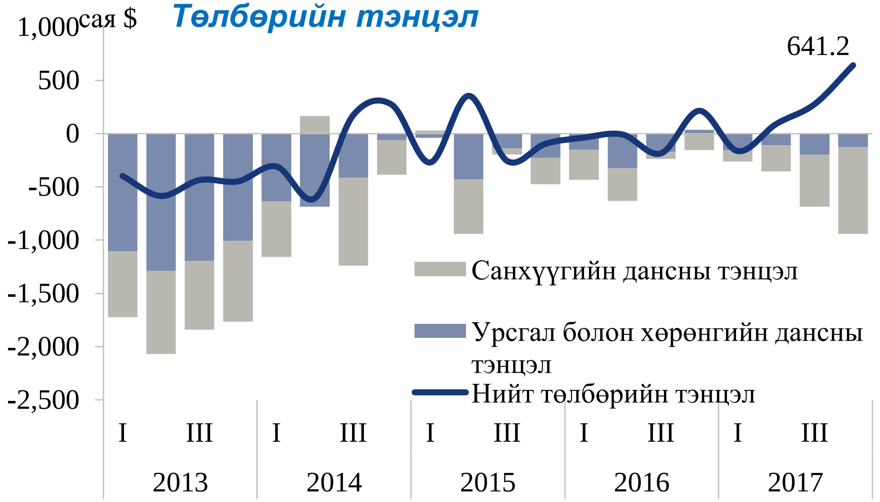

Гадаад валютын нөөц, түүний хүрэлцээ

Экспорт, импортын үнийн индекс

ТТ-ийн санхүүгийн дансны тэнцэл

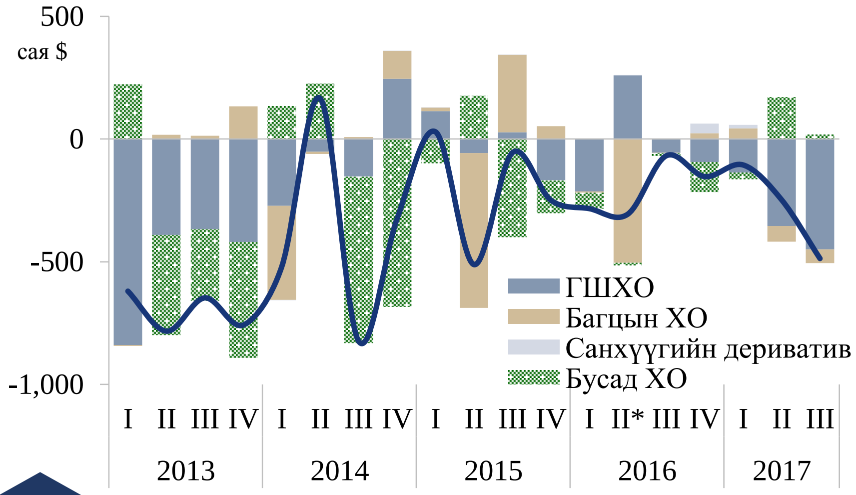

2017 онд урсгал болон хөрөнгийн дансны тэнцэл алдагдалтай, харин санхүүгийн тэнцэл ашигтай гарав.

Гэхдээ нийт төлбөрийн тэнцэл ашигтай гарч, гадаад валютын нөөц нэмэгдэв.

Гадаад эдийн засаг

Инфляци, эдийн засгийн өсөлт

Гадаад эрэлт 2018 оны II хагасаас буурахаар байна.

Худалдааны нөхцөлийн жилийн өөрчлөлт 2018 оны II хагаст сөрөг байхаар байна.

Зураг 10. Гадаад эрэлтийн өөрчлөлт, хувиар

Эх сурвалж: Монголбанкны тооцоо

Зураг 11. Худалдааны нөхцөл, экспорт, импортын үнийн өөрчлөлт

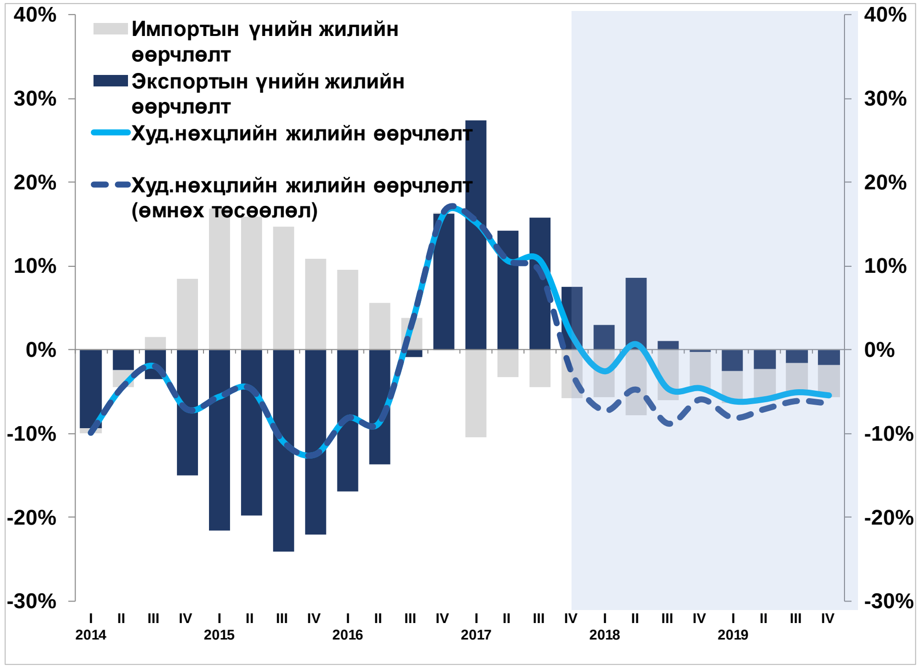

Эх сурвалж: Монголбанкны тооцоо

Гадаад эдийн засаг

Инфляци, эдийн засгийн өсөлт

- Инфляцийн цэгэн таамаглал 8 хувийн зорилтот түвшний ойролцоо байхаар байна.
- Эдийн засгийн өсөлт 2017 оны түвшнээс буурахааргүй байна.
- Инфляци, ДНБ-ий өсөлтийн төсөөлөлд тодорхой бус байдал өндөр байна.

Зураг 12. Инфляцийн төсөөлөл

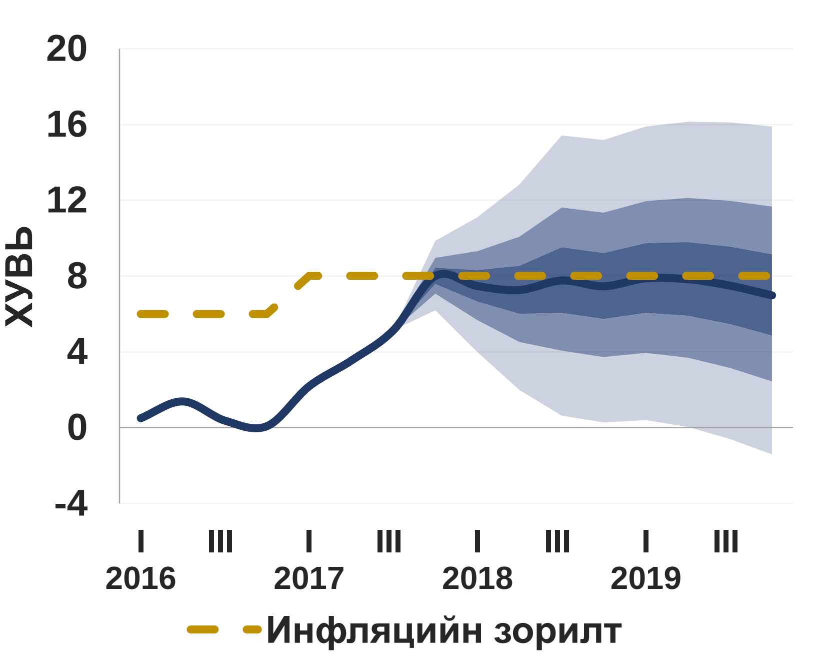

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 13. Улирлын ДНБ-ий жилийн өсөлтийн төсөөлөл

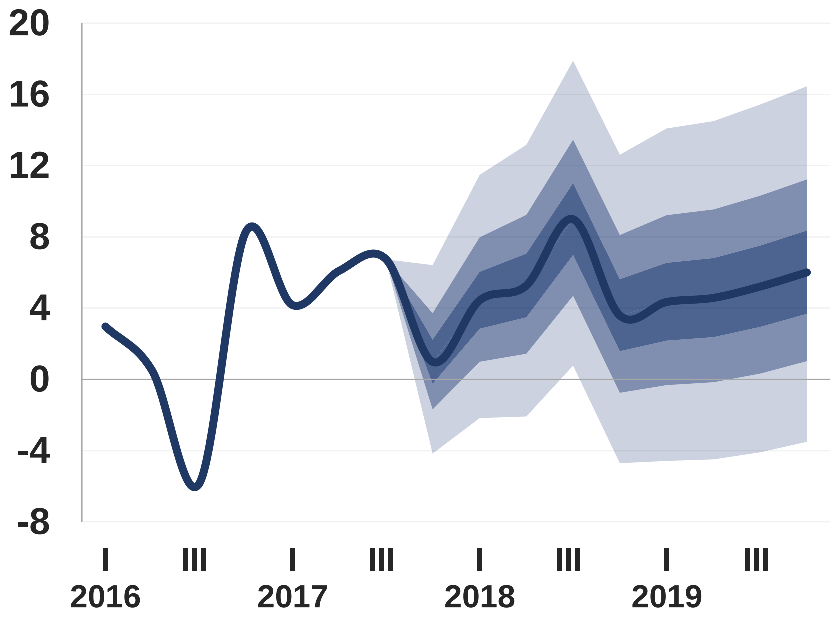

Эх сурвалж: Монголбанк

- Монгол улсын гадаад өрийн дарамт,
- Монголчуудын ядуурал, өр зээлийн төлбөрийн дарамт,
- Байгалийн баялгийг эдийн засгийн хөгжилд ашиглах.

СОРИЛТ 1. МОНГОЛ УЛСЫН ГАДААД ӨРИЙН ДАРАМТ

- Гадаад өрийн тогтворгүй байдал -> улсын эдийн засгийн аюулгүй байдал, тусгаар тогтнол.

- Улсын өрийн дефолтоос зайлсхийх сонголт -> ОУВС болон бусад донор орон, санхүүгийн байгууллагуудын тусламж авах байв: "Үүлэн чөлөөний нар".

- Өр, төлбөрийн "чөтгөрийн тойрог"-оос гарахгүй бол -> улс орны хөгжил доройтож, тусгаар тогтнолд аюул заналхийлнэ.

- Иймд гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, дотоодын нөөц бололцоог бүрэн ашиглах шаардлагатай:
  - Том ордны IPO хийх, концессоор өгөх,
  - Эдийн засгийн төрөлжилт: ноолуур дээр бүх бооцоогоо тавих,
  - Дэлхийд толгой цохих шинэ технологи гаргах/нэвтрүүлэх.

Зураг 14. Гадаад өр, салбараар, тэрбум ам.доллар

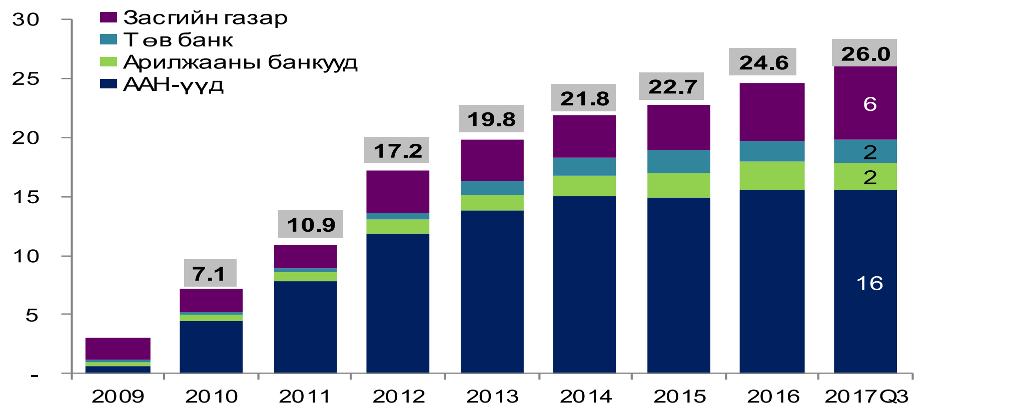

Зураг 15. Монголбанкны гадаад валютын нөөц , сая ам.доллар

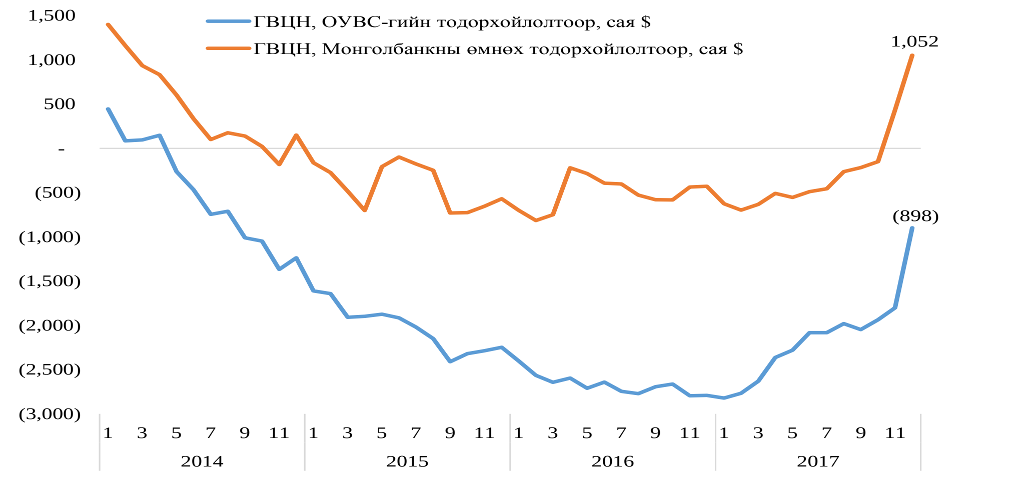

Эх сурвалж: Монголбанк

СОРИЛТ 2. МОНГОЛЧУУДЫН ЯДУУРАЛ, ӨР ЗЭЭЛИЙН ТӨЛБӨРИЙН ДАРАМТ

- Ядуурлын түвшин 2014 онд 21.6 хувь, 2016 онд 29.6 хувь (с.х нь 0.7) болж нэмэгдсэн.

  Өрхийн өр, ДНБ-ий харьцаа сүүлийн 5 жилд 2 дахин өссөн.

- Өрхийн өр өсөхийн хэрээр макро шоконд өртөх эмзэг байдал нэмэгдэж, санхүүгийн тогтвортой байдалд аюул занал бий болгож байна.

  Өрийн өсөлт үргэлжилбэл бодлогын хариу арга хэмжээ зайлшгүй болно.

Зураг 16. Өрхийн нийт өр болон 4 улирлын нийлбэр ДНБ-ий харьцаа

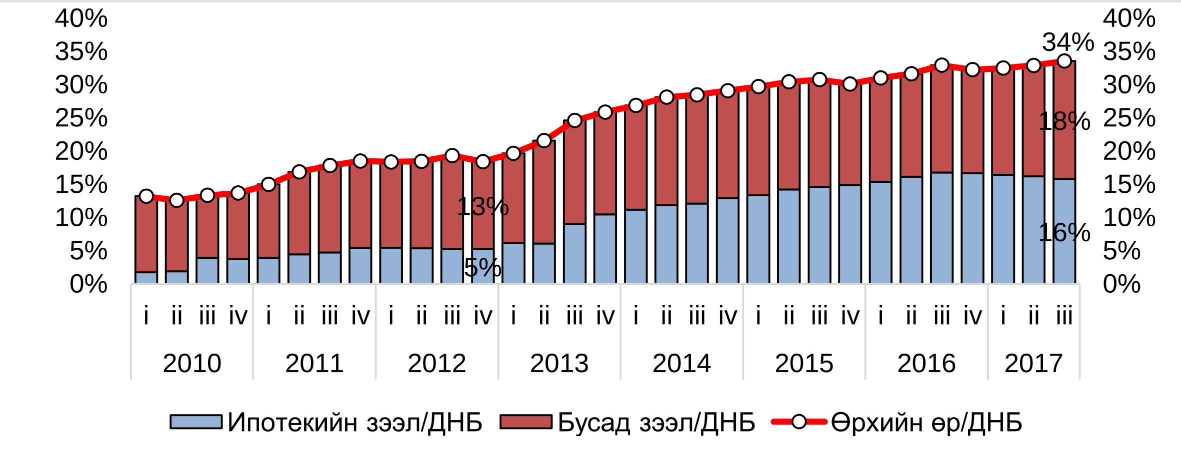

Зураг 17. Өрхийн өрийн дүн /2017 оны 3 дугаар улирал/

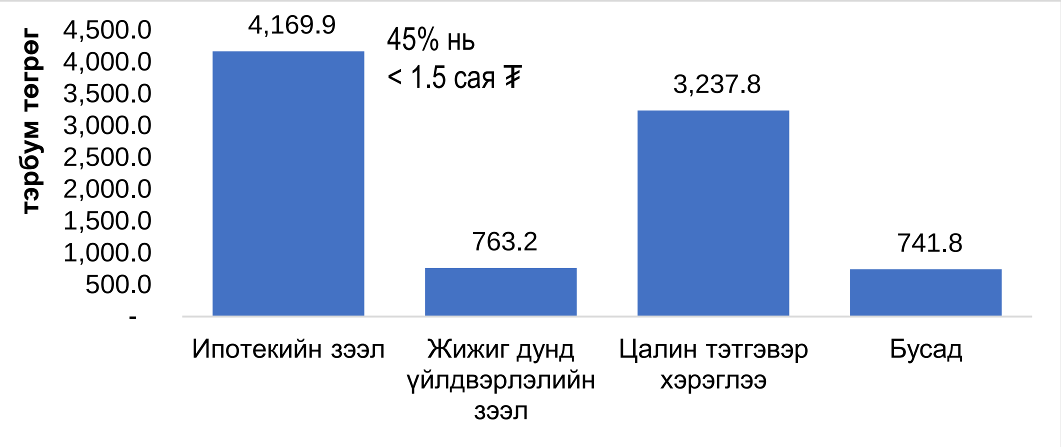

Зураг 18. Өрхийн зээлийн жилийн өсөлт /гол төрлүүдээр/

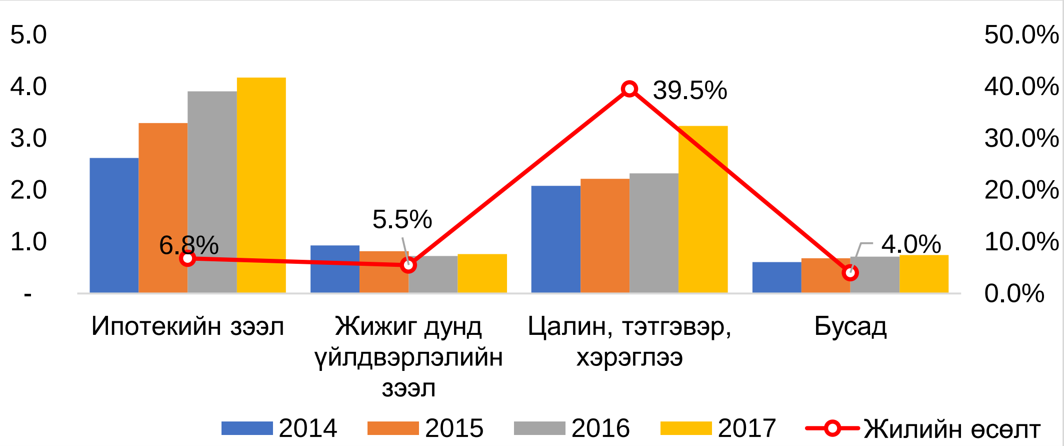

Эх сурвалж: Цэнд-Аюуш, Ганчимэг болон Энхбаатар (2017)

СОРИЛТ 3. БАЙГАЛИЙН БАЯЛГИЙГ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛД АШИГЛАХ

Байгалийн баялагт тулгуурлан амжилттай хөгжих шат дамжлага	Шат дамжлага бүрт тулгарах хүндрэл, шийдэл
Байгалийн нөөцийг нээн илрүүлэх	• Байгалийн нөөцийг нээн илрүүлэх (олборлолт, ашиглалт) дотоод нөөц боломж хомс: **Одоогоор нээн илрүүлээд байгаа том ордуудаа ашиглаж эхлэх**
Байгалийн нөөцийг ашиглах: хөрөнгө оруулалт татах	• Бага орлоготой, байгалийн баялагтай орнууд нь ерөнхийдөө хуримтлал багатай: **Монголчууд өөрсдөө IPO гаргах, Концессоор өгөх (төрийн чадавхи сул, мэдлэг боловсролын хоцрогдол)**
Байгалийн нөөцийн орлогыг тогтвортой байлгах	• Байгалийн баялагийн орлогыг хөрөнгө оруулагч, засгийн газар болон бусад оролцогчид хэрхэн хуваах тохиролцоо: **Ил тод, нээлттэй байх засаглал, институци бүрдүүлэх (Баялагийн хараалаас зайлсхийх)**
Байгалийн нөөцийн орлогоор оновчтой хөрөнгө оруулалт хийх	• Хөрөнгө оруулалт бус өнөөдөр зарцуулах дарамт: **Бидний сургамж** • Төслүүдийг тодорхойлох, хэрэгжүүлэхэд мөн л хүндрэлтэй: **Том төсөл, дэд бүтэцд хөрөнгө оруулах** • Улс төр, авлига, хээл хахууль: **Засаглал, институци**
Эдийн засгийн бүтцийг төрөлжүүлэх: тогтвортой өсөлтийн суурь бүрдүүлэх	• Бусад худалдаалагддаг салбарууддаг сөрөг нөлөө үзүүлдэг: Экспортыг дэмжих -> Гадаад валютын нөөц Хүмүүн капитал, дэд бүтэцд хөрөнгө оруулах Нөөцийн салбартай уялдаатай, өрсөлдөх чадвартай салбаруудыг дэмжих

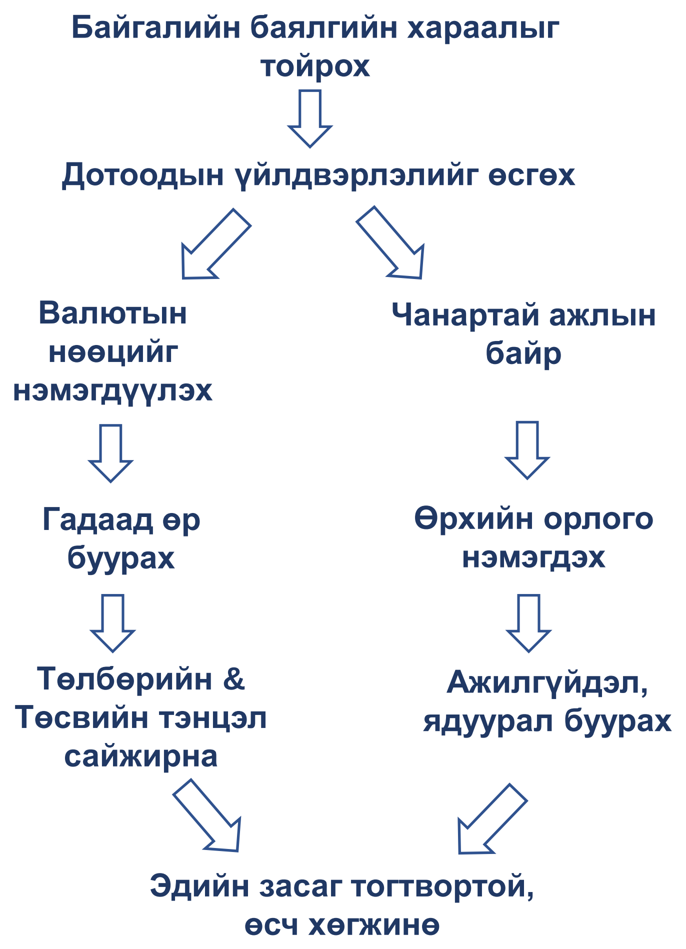

Эдийн засаг уналтаас дайжиж, тогтворжиж эхлээд байгаа боловч тогтворжилтыг батжуулах, тогтвортой өсөлтөд оруулахад тууштай бодлого шаардлагатай хэвээр байна.

- 2018 онд эдийн засгийн өсөлт үргэлжилж, инфляцийн дарамт бага зэрэг нэмэгдэхээр байна.
- Эдийн засагт гадаад секторын болон бодлогын сорилтуудыг хэрхэн шийдвэрлэхтэй холбоотой тодорхой бус байдал байна.

Бодлогын үр дүн нь шийдвэр гарах ёстой цаг үед (үүлэн чөлөөний нарыг ашиглан)-ээ, хамрах ёстой хүрээгээ зөв хамарсан эсэхээс шууд хамаардаг.

Шаардлагатай шийдвэрүүд (гадаад өрийн дарамтыг шийдвэрлэх, өрхийн өр, зээлийн дарамтыг багасгах, байгалийн баялагтаа тулгаарлан эдийн засгаа төрөлжүүлэх)-ийг судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн шуурхай гарган хэрэгжүүлснээр улс орны хөгжлийг түргэсгэнэ гэдэгт эргэлзэхгүй байна.